

Tilsynsrapport

1 Innledning

Finanstilsynet viser til stedlig tilsyn avholdt 21. – 22. mai 2024 med [redacted] (revisjonsforetaket). Bakgrunnen for tilsynet var innrapportering fra Den norske Revisorforening (DnR) etter kvalitetskontroller som DnR gjennomførte hos selskapet i 2022 og 2023.

Denne tilsynsrapporten bygger på Finanstilsynets foreløpige rapport fra 25. juni 2025. Revisjonsforetaket har valgt å ikke kommentere den foreløpige rapporten. Finanstilsynet har også merket seg at revisjonsforetaket er under avvikling og at det er sendt inn søknad om sletting av revisjonsforetakets godkjenning som revisjonsforetak, med virkning fra 30. september 2025.

2 Oppsummering

Tilsynet har avdekket mangler og svakheter i revisjonsforetakets kvalitetsstyringssystem, samt i revisjonsforetakets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Tilsynet avdekket også betydelige mangler og svakheter i de kontrollerte revisjonsoppdragene både med hensyn på utførte revisjonshandlinger og dokumentasjon.

Revisjonsforetaket er slettet og ytterligere oppfølging av de påpekte svakheter bortfaller.

3 Bakgrunnen for tilsynet

I 2022 gjennomførte DnR ordinær kvalitetskontroll med revisjonsforetaket. Resultatene av kontrollen ble vurdert som ikke tilfredsstillende. DnR avholdt oppfølgingskontroll i 2023. DnRs funn ble derfor innrapportert til Finanstilsynet 29. januar 2024. DnRs kontroll i 2023 er oppsummert slik:

Oppsummering av avdekkede mangler:

- *Kontrolløren gjennomgår fjorårsfunnene og finner fortsatt vesentlige mangler.*
- *Svak revisjon av inntekter. Det ser også ut til å være noe rot i filen, hvor det står ting som ikke er relevante for klienten.*
- *Det er vanskelig å se hva revisor egentlig har gjort, og «handlingene» er veldig «overordnet»*
- *Revisor ser ikke ut til å følge konseptene i Revidert ISA 315.*
- *Svakheter i vurderingen av hendelser etter balansedagen og ikke innhentet uttalelse fra ledelsen.*
- *Svakheter i oppfølgingen av hvitvaskingsregelverket.*

Andre funn som er vektlagt:

- *Generelt kan det sies at avvikene er gjennomgripende for store deler av revisjonsprosessen og totalen tilsier styrebehandling.*

Finanstilsynet har vurdert om de manglene DnR har funnet, fortsatt er til stede i revisjonsvirksomheten.

4 Nærmere om tilsynet

Revisjonsforetaket har 116 revisjonskunder. Finanstilsynet har kontrollert om revisjonsvirksomheten drives i samsvar med gjeldende krav, herunder om oppdragene gjennomføres i samsvar med god revisjonsskikk. Etterlevelsen av hvitvaskingsloven, risikostyringsforskriften og annen relevant lovgivning ble også kontrollert.

4.1 Revisjonsforetakets organisering, retningslinjer og rutiner

Konklusjon

Revisjonsforetakets kvalitetsstyringssystem omfatter ikke rutiner for overvåkningskontroller. Dette er brudd på revisorloven § 7-1 annet ledd jf. femte ledd.

Revisjonsforetaket har ikke retningslinjer og rutiner som sikrer at utkontrakterte funksjoner ikke svekker kvalitetsstyringen. Dette er brudd på revisorloven § 7-1 tredje ledd bokstav c.

Begrunnelse

Dokumentasjonen av revisjonsforetakets kvalitetsstyring er sist revidert 21. desember 2023. I dokumentasjonen legges det betydelig vekt på at revisjonsforetaket er et lite foretak, de to ansattes/medeierne lange erfaring og revisjonsforetakets restriktive praksis for opptak av nye revisjonskunder.

Finanstilsynet har avdekket følgende mangler:

- Revisjonsforetaket har ingen formalisert rutine for overvåkningskontroll i henhold til revisorloven § 7-1 femte ledd, se ISQM1 punkt 38 flg. Revisjonsforetak som bare har én oppdragsansvarlig revisor må inngå avtale med annen revisor eller annet revisjonsforetak for å sørge for at kravene om overvåking ivaretas. Den dokumenterte rutinen som beskriver at evaluering skal gjøres av de to ansatte sammen, og at feil og mangler avdekket under sykliske inspeksjoner skal *umiddelbart vurderes og analyseres med hensyn til vurdering av eventuelle konsekvenser*, er derfor ikke tilstrekkelig. Under tilsynet opplyste revisor at det ikke ble gjennomført kvalitetskontroll i revisjonsforetaket, ut over løpende diskusjoner mellom revisor og medarbeider i oppdragsutførelsen.
- Driften av systemer revisjonsforetaket benytter, herunder revisjonsverktøyet, er utkontraktert til eksterne tjenesteleverandører. I kvalitetsstyringsdokumentet er det ingen beskrivelse og vurdering av om utkontraktering av funksjoner svekker kvalitetsstyringen i, eller muligheten til å føre tilsyn med revisjonsforetaket, som det er krav om etter revisorloven § 7-1 tredje ledd bokstav c, forskrift om risikostyring og internkontroll § 5, og Finanstilsynets rundskriv nr. 7/2021 av 21. desember 2021.

I 2024 gjennomførte Finanstilsynet dokumentbasert tilsyn, hvor revisjonsselskaper ble bedt om å levere inn egenmelding via Altinn-skjema KRT-1001 om forhold knyttet til selskapenes organisering og rutiner, herunder risikostyring og internkontroll, kvalitetsstyring og hvitvasking. I egenmeldingen bekreftet revisjonsforetaket at det har retningslinjer og rutiner som skal sikre at kravene i revisorloven § 7-1 og ISQM1 oppfylles. Ovennevnte mangler som ble avdekket under tilsynet tilsier at svaret ikke er korrekt.

Revisjonsforetaket svarte også at det har avtale med annet revisjonsforetak om samarbeid ved akutt ressursbehov. Det foreligger ikke en skriftlig avtale som klart regulerer bistandsplikten. Under tilsynet opplyste revisor at det som foreligger er en uformell og muntlig avtale, som ikke er i samsvar med svaret revisor har gitt.

Finanstilsynet forventer at revisjonsforetaket oppdaterer kvalitetsstyringssystemet i samsvar med Finanstilsynets merknader.

4.2 Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

4.2.1 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

Konklusjon

Revisjonsforetaket har ikke gjennomført en tilstrekkelig virksomhetsinnrettet risikovurdering. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 7.

Begrunnelse

Ifølge mottatt dokumentasjon ble revisjonsforetakets risikovurdering sist oppdatert 9. oktober 2023. Den virksomhetsrettede risikovurderingen som ble fremlagt for Finanstilsynet har følgende mangler:

- Det foreligger ikke en klar beskrivelse av hvilke tjenester som revisjonsforetaket utfører for sine kunder. Det beskrives at *selskapet skal levere revisjonstjenester og dertil naturlig tilknyttede rådgivningstjenester*. Det er ikke beskrevet nærmere hva slags tjenester som omfattes av *dertil naturlig tilknyttede rådgivningstjenester*.
- Risikovurderingen inneholder ingen beskrivelse eller vurdering av revisjonsforetakets kundeportefølje, herunder en beskrivelse av typer kunder og kundegrupper i porteføljen. Det nevnes kun at kundene er "i det vesentligste mindre familiedrevne virksomheter", uten å nevne at porteføljen også inneholder foretak av betydelig størrelse, målt etter inntekter.

Finanstilsynet viser til at risikovurderingen danner grunnlaget for revisjonsforetakets arbeid rettet mot hvitvasking og terrorfinansiering. Selv om risikoen for at kundene er involvert i hvitvasking og terrorfinansiering er svært lav, skal den inkluderes i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen.

Finanstilsynet forventer at revisjonsforetaket oppdaterer den virksomhetsinnrettede risikovurderingen i samsvar med Finanstilsynets merknader.

4.2.2 Risikoklassifisering på oppdragsnivå

Konklusjon

Revisor har ikke gjennomført en tilstrekkelig risikoklassifiseringsvurdering i oppdragene som ble kontrollert under tilsynet. Se også punkt 4.3.1.4 og 4.3.3.4. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 9.

Begrunnelse

I det dokumentbaserte tilsynet i 2024 som nevnt under 5.1, har revisor rapportert at samtlige kunder har "lav" risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. I de oppdragene Finanstilsynet kontrollerte var risikoen satt til "middels til lav" for alle 116 oppdrag. Under tilsynet opplyste revisor at han vurderte risikoen i alle oppdragene til å være "lav" i samsvar med det som var rapportert. I tilsvar til varsel om vedtak har revisor gitt uttrykk for at det ikke er korrekt at alle oppdragene var

klassifisert med "lav" risiko, men at samtlige oppdrag var vurdert til å ha "middels til lav" risiko. Uansett hvilket risikonivå revisor mener at foreligger, er det ikke dokumentert noen vurderinger eller begrunnelser.

Revisors kundeportefølje omfatter revisjonsselskaper, advokater og regnskapsselskaper, bransjer som ifølge Økokrims Nasjonale Risikovurdering har henholdsvis "moderat" og "betydelig" risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Revisor har erkjent at han ikke har inkludert bransjerisiko i risikoklassifiseringene.

At revisor muntlig i ettertid opplyser at han kjenner kunden, er ikke tilstrekkelig. Revisor kan ikke velge bort lovfastsatte plikter. Når klassifiseringen ikke bygger på en konkret vurdering av de iboende risikoene ved kunden øker risikoen for at det ikke gjennomføres tilstrekkelige kundetiltak og undersøkelser.

Finanstilsynet forventer at revisjonsforetaket gjennomfører en gjennomgang av risikovurderingen for de ulike revisjonsoppdragene i samsvar med Finanstilsynets merknader.

4.3 Gjennomgang av enkeltoppdrag

Finanstilsynet gjennomgikk dokumentasjonen for seks utvalgte revisjonsoppdrag hvor revisor hadde avgitt revisjonsberetning for regnskapsåret 2023, omtalt som oppdrag A til F. Kontrollen ble avgrenset til utvalgte områder, med utgangspunkt i de manglene som framkom i innrapporteringen fra DnR.

4.3.1 Oppdrag A

Kunden driver advokatvirksomhet. Revisor har hatt oppdraget siden opprettelsen av kundens foretak i 2017.

4.3.1.1 Planlegging og forståelse av enheten

Konklusjon

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke har opparbeidet seg en tilstrekkelig forståelse av virksomheten. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav a, jf. ISA 315 punkt 19 og 21.

Begrunnelse

I revisjonsdokumentasjonen har revisor angitt at kunden driver advokatvirksomhet, og at reglene for advokaters regnskapsføring gjelder. Kontrollmiljøet er ikke beskrevet, under henvisning til at det er lite aktuelt basert på driftsform og størrelse på virksomheten.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har opparbeidet seg en tilstrekkelig forståelse av enheten, ved at følgende sentrale forhold ikke er vurdert:

- Revisor har ikke vurdert kundens internkontroll. Kunden har utkontraktert regnskapsføringen til eksternt regnskapsselskap, men revisor har ikke kontrollert om regnskapsforetaket har godkjenning fra Finanstilsynet.
- Revisor har ikke utarbeidet en revisjonsplan.

Revisor har kommentert til dette punktet at han mener å ha tilstrekkelig virksomhetsforståelse, og at dette underbygges med at advokaten driver en meget liten og beskjedent virksomhet der regnskapet er satt bort til ekstern regnskapsfører. Finanstilsynet bemerker at virksomhetens størrelse og omfang kan innebære at det er relativt enkelt å sette seg inn i den revidertes virksomhet, men at dette ikke lempet på kravet om at revisor uansett skal opparbeide seg en forståelse av virksomheten.

4.3.1.2 Risikovurdering

Konklusjon

Finanstilsynet mener at revisor ikke har foretatt en reell risikovurdering av revisjonsoppdraget. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav c, se ISA 240 punkt 26 flg. og 315 punkt 28 flg.

Begrunnelse

I revisjonsdokumentasjonen har revisor under risikooversikten vist til årsregnskapet der alle revisjonsmålsettinger skal oppfylles, og at dette gjøres ved kontroll av registrerte regnskapsopplysninger. Det følgende mangler imidlertid ved risikovurderingen:

- Revisor har ikke diskutert og vurdert risikoen for at enhetens regnskap inneholder vesentlig feilinformasjon.
- Revisor har ikke identifisert og vurdert risikoene for vesentlig feilinformasjon på regnskaps- og påstandsnivå.
- Revisor har ikke vurdert om det er noen særskilte risikoer, herunder knyttet til misligheter ved inntektene og misligheter knyttet til overstyring fra ledelsen.
- Revisor har ikke identifisert og vurdert risikoen for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter.

Revisor har i sine kommentarer til dette punktet vist til at han mener å ha tilstrekkelig virksomhetsforståelse, og at dette underbygges med at advokaten driver en meget liten og beskjeden virksomhet der regnskapet er satt bort til ekstern regnskapsfører. Finanstilsynet viser i denne sammenheng til at revisor må gjennomføre en risikovurdering i samsvar med god revisjonsskikk – uavhengig av revisjonsoppdragets størrelse og kompleksitet. Når revisor ikke har identifisert risikoene i oppdraget, kan ikke revisor planlegge hvilke revisjonsbevis som er nødvendige i gjennomføringen av oppdraget.

Finanstilsynet har også funnet mangelfulle risikovurderinger av oppdragene B, E og F, se under.

4.3.1.3 Manglende revisjonsbevis for inntekter

Konklusjon

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke har planlagt eller innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for fullstendighet av inntekter. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, se ISA 230 punkt 8, ISA 330 punkt 5 flg. og ISA 500 punkt 6. Pliktbruddet er grovt.

Revisor har heller ikke kontrollert om advokaten fører timeregnskap i samsvar med bokføringsloven. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 250 punkt 14 og jf. bokføringsforskriften § 5-14.

Begrunnelse

Inntekter er revidert ved at revisor i hovedboken har huket ut alle utgående fakturaer under konto 3000. I tillegg har revisor regnet på merverdiavgift og konkludert med OK. Revisor har opplyst at avhukingene betyr at han har sett på underliggende bilag.

Kravene til form, innhold og omfang av revisjonsdokumentasjon følger av ISA 230 punkt 8 til 11. Finanstilsynet mener at avhukingene i hovedboken uten videre forklaringer for faktiske kontroller, ikke tilfredsstiller kravene til revisjonsdokumentasjon og revisjonsbevis.

Finanstilsynet mener videre at kontroll av enkelttransaksjoner kun kan gi revisjonsbevis for revisjonspåstandens gyldighet, da det kun tar utgangspunkt i inntekter som er blitt utfakturert og

bokført. Det er krav om at advokater skal føre timeregnskap i samsvar med bokføringsforskriften § 5-14. Revisor har ikke utført noen revisjonshandlinger med utgangspunkt i registrerte timer, for å kontrollere om alle opparbeidede timer er utfakturert. Revisor har heller ikke kontrollert om advokaten overholder bokføringsregelverkets krav til timeføring.

4.3.1.4 Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

Konklusjon

Revisor har ikke gjennomført tilstrekkelige kundetiltak, noe som er brudd på hvitvaskingsloven §§ 12 og 13.

Revisor har ikke vurdert om personer som handler på vegne av foretaket eller reelle rettighetshavere er politisk eksponerte personer. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 13 fjerde ledd jf. § 18.

Videre utgjør revisors mangelfulle risikoklassifisering av kunden brudd på hvitvaskingsloven § 9.

Begrunnelse

Revisor har utarbeidet egen revisjonsdokumentasjon som er arkivert i revisjonsverktøyet for utførte handlinger etter hvitvaskingsloven. Finanstilsynets gjennomgang av dokumentasjonen avdekket følgende:

- Revisor har ikke utført noen kontroller som er beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 14/2019 punkt 9 som gir veiledning for god revisjonsskikk når kunden er rapporteringspliktig etter hvitvaskingsloven, noe som advokater er i henhold til hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c.
- Det er ikke gjennomført kontroller av om personer som handler på vegne av foretaket eller reelle rettighetshavere er politisk eksponerte personer.
- Revisor har vurdert at risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering er lav, men at det kan være noe risiko knyttet til for eksempel håndtering av klientmidler. Som det fremgår under punkt 5.2.3 er ikke dette i samsvar med den generelle risikovurderingen av advokater i Nasjonal Risikovurdering. Revisor har ikke dokumentert konkrete vurderinger av advokatens virksomhet som skulle tilsi at risikoelementene ikke er til stede hos revisjonskunden.

4.3.2 Oppdrag B

Foretaket driver med finansiell investering. Revisjonsforetaket har hatt revisjonsoppdraget siden høsten 2015.

4.3.2.1 Risikovurdering

Konklusjon

Revisor har ikke foretatt en tilstrekkelig risikovurdering av revisjonsoppdraget. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, se ISA 240 punkt 26 flg. og 315 punkt 28 flg.

Begrunnelse

I revisjonsdokumentasjonen har revisor skrevet: *Forholdsvis lite selskap, med diverse investeringer i aksjer/opsjoner samt noe konsulentsvirksomhet. Har delvis avvirket tapsbringende aktivitet ved kjøp/salg av opsjoner mv, skal forsøke å bringe selskapet i balanse, har avgitt garantier mv overfor bank. Sett i lys av faktisk aktivitetsnivå og øvrige driftsforutsetninger, viser regnskapet en normal utvikling. Ikke risiko til inntektssiden, har to oppdrag med kvartals avregninger. Liten aktivitet, kun risiko knyttet til finansiering av selskapet, men aksjonær har finansiert inn samt avgitt garantier.*

Finanstilsynet bemerker til dette at når den reviderte virksomheten er liten og ukomplisert kan dette medføre at revisors risikovurdering blir mindre omfattende, men revisor kan ikke unnlate å gjennomføre risikovurderinger av konkrete forhold ved virksomheten. Finanstilsynet mener det siterte innebærer at revisors risikovurdering er for overordnet og overfladisk, og ikke er en tilstrekkelig forsvarlig risikovurdering av revisjonsoppdraget.

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.3 Oppdrag C

Foretaket driver med revisjons- og regnskapsførervirksomhet. Revisjonsforetaket har hatt revisjonsoppdraget helt siden stiftelsen av selskapet i 1999.

4.3.3.1 Planlegging og forståelse av enheten

Konklusjon

Revisor har ikke opparbeidet seg en tilstrekkelig forståelse av virksomheten. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav a, jf. 315 punkt 19 og 21.

Begrunnelse

Av revisjonsdokumentasjonen fremgår det at virksomheten er underlagt tilsyn fra Finanstilsynet og at den er konsesjonspliktig. Det fremgår videre av revisjonsdokumentasjonen at det er krav til etterutdanning for å opprettholde personlig godkjenning, og revisor har derfor kontrollert etterutdanningen til oppdragsansvarlig revisor.

Revisor har imidlertid ikke angitt det regelverket virksomheten er underlagt (revisorloven, regnskapsførerloven, risikostyringsforskriften og hvitvaskingsloven) eller hvilke konkrete konsesjonskrav som gjelder for virksomheten. Revisor har heller ikke kontrollert om selskapet eller utpekte oppdragsansvarlige har de nødvendige godkjenningene fra Finanstilsynet eller om vilkårene for godkjenning er til stede.

Videre foreligger det ikke dokumentasjon for at det har vært forespørsler til ledelsen vedrørende risikoen for misligheter, utover innhenting av fullstendighetserklæring. Revisor har heller ikke vurdert foretakets internkontroll.

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.3.2 Manglende arbeidsdeling, risikovurdering og nummerert kommunikasjon

Konklusjon

Revisor har ikke foretatt en forsvarlig risikovurdering ettersom enkelte åpenbare risikoer i foretaket ikke er identifisert, håndtert eller kommunisert til styret, se revisorloven §§ 9-4 tredje ledd og § 9-5.

Begrunnelse

I revisors risikovurdering av revisjonsoppdraget har ikke revisor angitt noen særskilte risikoer, og det er heller ikke begrunnet hvorfor det ikke foreligger noen særskilte risikoer.

Finanstilsynet bemerker til dette at det er samme person som er daglig leder, styreleder og oppdragsansvarlig revisor. Denne personen har alle fullmakter på bank, og forestår bokføringen og faktureringen. Dette innebærer en risiko for overstyring av foretakets kontroller og følgelig en mislighetsrisiko som krever at revisor utfører visse handlinger for risikohåndtering, se ISA 240 punkt 13 flg. Finanstilsynet viser i denne sammenheng til at risiko for ledelsens overstyring av kontroller står i en særstilling siden den ikke kan argumenteres bort uten å gjennomføre revisjonshandlinger og at risikoen skal klassifiseres som en særskilt risiko, se ISA 240 punkt 32 og

33. En gjennomgang av revisjonen viser at revisor har utført detaljerte substanshandlinger for samtlige resultat- og balanseposter, slik at nevnte risiko er dekket. Det at revisor ikke har identifisert denne risikoen medfører imidlertid at den ikke er blitt tatt opp i skriftlig kommunikasjon med foretakets styre

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.3.3 Manglende revisjonsbevis for inntekter

Konklusjon

Revisor har ikke planlagt eller gjennomført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger, eller innhentet hensiktsmessige og tilstrekkelige revisjonsbevis for fullstendighet av driftsinntekter. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav d og e. Bruddet er grovt.

Begrunnelse

Inntektene er revidert ved en analytisk substanshandling. Revisor har regnet på sum inntekter delt på fakturerbare timer og kommet til en gjennomsnittlig timespris. Denne timesatsen er sammenlignet med tallene fra 2022.

Den analytiske kontrollhandlingen er ikke satt opp etter kriteriene i ISA 520 punkt 5 og kan derfor ikke benyttes som fullverdig revisjonsbevis. Det er ikke angitt noe i analysen om egnetheten av analysen, påliteligheten av data som ligger til grunn for analysen, utarbeidet forventning eller fastsatt tolererbart avvik. Finanstilsynet mener at revisor ikke har planlagt eller gjennomført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger, jf ISA 330 punkt 6 flg., eller innhentet hensiktsmessige og tilstrekkelige revisjonsbevis for fullstendighet av driftsinntekter.

Finanstilsynet påpeker i denne sammenheng at innhenting av revisjonsbevis er grunnleggende for å underbygge revisors uttalelse i revisjonsberetningen, og inntekter er et av de mest sentrale postene i regnskapet. Forholdet er derfor et grovt brudd på revisors plikter.

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.3.4 Overholdelse av hvitvaskingsregelverket

Konklusjon

Revisor har gjort en mangelfull vurdering av kundens risikoklassifisering, og om det er personer som kan handle på vegne av foretaket eller som er reelle rettighetshavere er politisk eksponerte personer. Dette er brudd på hvitvaskingsloven §§ 9 og 13 fjerde ledd jf. § 18.

Begrunnelse

Kunden driver både revisjons- og regnskapsføringsvirksomhet og er derfor rapporteringspliktig etter hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav a og b. Revisor har innhentet kopi av styremøtereferater der blant annet rapport om etterlevelse av hvitvaskingsregelverket er behandlet, og kopi av daglig leders rapport til styret med vurdering/oversikt over mulige risikoer for virksomheten. Utover dette har ikke revisor utført kontroller som beskrevet i Finanstilsynets rundskriv 14/2019 punkt 9.

Finanstilsynet kan heller ikke se av revisjonsdokumentasjonen at revisor har dokumentert en vurdering av om personer som kan handle på vegne av foretaket eller som er reelle rettighetshavere er politisk eksponerte personer.

Videre er risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering ved oppdraget vurdert som lav. Som begrunnelse har revisor angitt at det er norske kunder og er underlagt finanstilsyn og DnR

kvalitetskontroll. Dette er forhold som vil gjelde alle kunder som er revisjonsselskap, og kan etter Finanstilsynets oppfatning ikke alene være begrunnelse for å klassifisere risikoen som lav.

4.3.4 Oppdrag D

Foretaket driver med utleie av eiendom. Revisjonsforetaket har hatt revisjonsoppdraget helt siden stiftelsen av kundens foretak i 2005. Finanstilsynets gjennomgang av oppdraget er begrenset til å vurdere revisors uavhengighet.

4.3.4.1 Trusler mot revisors uavhengighet

Konklusjon

Revisor har ikke dokumentert en tilstrekkelig vurdering av sin uavhengighet til foretaket. Dette er brudd på revisorloven § 9-9 andre ledd, jf. revisorloven § 8-5 og § 8-4 annet ledd.

Begrunnelse

Revisjonsforetaket leier forretningslokaler av kunden. I revisjonsdokumentasjonen skriver revisor at han har vurdert revisjonsforetakets og teamets uavhengighet etter (den forrige) revisorloven kapittel 4 og DnR sine regler om etikk og revisjonsstandardene, og har kommet til at det ikke er identifisert trusler mot revisors uavhengighet.

Leieferholdet er et forretningsforhold som kan utgjøre en trussel mot revisors uavhengighet, se revisorloven § 8-4 annet ledd. Under tilsynet redegjorde revisor for de faktiske forhold, og det ble fremlagt dokumentasjon for at revisjonsforetaket er blant leietakerne med høyest gjennomsnittlig leiesum per kvadratmeter. Dokumentasjonen viser at det faktisk ikke foreligger noe uavhengighetsbrudd. Men forholdet er en trussel som revisor skulle ha vurdert og dokumentert i revisjonsdokumentasjonen, noe han ikke hadde gjort.

4.3.5 Oppdrag E

Foretaket driver med detaljsalg. Revisjonsforetaket har hatt revisjonsoppdraget siden opprettelsen av kundens foretak i 2000.

4.3.5.1 Risikovurdering og angrepsvinkel

Konklusjon

Revisor har ikke på en tilstrekkelig måte dokumentert vurderingen og håndteringen av åpenbare mislighetsrisikoer i foretaket, se revisorloven §§ 9-9 første ledd jf. ISA 240 punkt 45-46.

Begrunnelse

Revisor har i planleggingen identifisert at det foreligger en mislighetsrisiko knyttet til at foretakets daglige leder har vide fullmakter, og har vurdert at denne risikoen utgjør en særskilt risiko. Imidlertid konkluderer revisor at denne risikoen ikke skal følges opp gjennom revisjonshandlinger. Dette begrunner revisor med at det er *Høy etisk standard og stor integritet hos daglig leder som også er en av fire eiere. Blir løpende fulgt opp av øvrige eiere/styret og vi vil dessuten ha en generell profesjonell holdning og skepsis i vårt øvrige revisjonsarbeid som vil dekke dette forholdet. Det vil være forholdsvis lett å oppdage misligheter av vesentlig karakter.*

Finanstilsynet viser til at revisor skal utføre revisjonen med profesjonell skepsis, herunder være oppmerksom på muligheten for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet som skyldes misligheter eller utilsiktede feil, se revisorloven § 9-4 fjerde ledd bokstav c. Det er videre krav om at revisor utfører visse handlinger for å håndtere de vurderte risikoene for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, se ISA 240 punkt 29 flg. Det er også krav om at revisor gjennomfører

risikovurderingshandlinger for å opparbeide seg en forståelse av de interne kontrollene som håndterer risikoer fastslått til å være en særskilt risiko, herunder vurdere om disse kontrollene er tilfredsstillende utformet og implementert, se ISA 315 punkt 26.

Til dette har revisor forklart at *Kostnadsbildet er mer eller mindre gjennomgått i detalj via akkumulert hovedbok, se arkiv, og det er ikke noe ved kostnadsbildet som ikke synes relevant sett opp mot selskapets aktivitet. Øvrige kostnader er jevne og periodiske, tilnærmet faste, og er relativt stabile fra år til år. Enkelte bilag er kontrollert nærmere, utvelgelsen er basert på en kombinasjon av postens karakter i forhold til øvrige regnskapsposter og/eller på grunnlag av generelt profesjonelt skeptisk revisorskjønn. Ikke funnet feil eller forhold å påpeke.* Dette er ikke dokumentert i risikovurderingen og revisjonsplanen.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har planlagt eller utført tilstrekkelige og hensiktsmessige handlinger for å håndtere identifisert mislighetsrisiko og særskilt risiko ved daglig leders vide fullmakter, ved revisjonen av dette oppdraget.

4.3.5.2 Varekjøp og varelager

Konklusjon

Revisor har ikke utarbeidet tilstrekkelig dokumentasjon for kontroller av månedsoppgjør knyttet til varekjøp. Dette er brudd på revisorloven § 9-9 første ledd, se ISA 230 punkt 8.

Begrunnelse

Foretakets varekjøp foregår primært gjennom kjøp fra kjeden sentralt, hvor foretaket får månedsoppgjør fra kjeden for månedlig varekjøp. Som del av revisjonen av varekjøpet har revisor *sjekket nærmere enkelte månedsoppgjør i detalj samt sjekket ut hovedbok om at varekjøp kommer fra nettopp disse månedlige samleoppgjørene.* Revisor har ikke spesifisert hvilke månedsoppgjør som er kontrollert. Under tilsynet forklarte revisor at han hadde kontrollert samtlige månedsoppgjør. Dette er imidlertid ikke dokumentert.

Finanstilsynet mener at revisor ikke på en tilstrekkelig måte har dokumentert hva som er kontrollert gjennom revisjonshandlingen.

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.6 Oppdrag F

Foretaket driver med detaljsalg. Revisjonsforetaket har hatt revisjonsoppdraget siden opprettelsen av kundens foretak i 2000.

4.3.6.1 Risikovurdering og angrepsvinkel: Inntekter

Konklusjon

Det foreligger mangler ved den dokumenterte risikovurderingen og angrepsvinkelen. Dette er brudd på revisorloven § 9-9 første ledd, se ISA 315 punkt 38 og ISA 330 punkt 28.

Begrunnelse

I henhold til revisjonsdokumentasjonen har ikke revisor identifisert eller vurdert om det foreligger særskilte risikoer i oppdraget, heller ikke mislighetsrisiko knyttet til ledelsens overstyring av kontroller. Revisor har imidlertid gjennomført revisjonshandlinger som om det var identifisert særskilt risiko knyttet til inntektene. Under tilsynet bekreftet revisor at den dokumenterte risikovurderingen ikke gjenspeiler faktisk revisjon på området.

Det skal være en rød tråd i revisors risikovurderinger, planlegging og gjennomføring av revisjonen for å sikre at konklusjonene er understøttet av tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. At dokumentasjonen viser revisors vurderinger, planlagte handlinger og gjennomføring av disse, er også avgjørende for at Finanstilsynet og andre skal kunne etterprøve revisjonsutførelsen.

Tilsvarende mangler ble funnet under DnR sin kontroll.

4.3.6.2 Risikovurdering og angrepsvinkel: Mislighetsrisiko

Konklusjon

Revisor har ikke planlagt tilstrekkelige og hensiktsmessige handlinger for å håndtere mislighetsrisiko knyttet til daglig leders vide tilganger. Dette er brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd bokstav d, jf. ISA 240 punkt 29-40.

Begrunnelse

Revisor har vurdert at det foreligger mislighetsrisiko knyttet til ledelsens overstyring av kontroller, men har ikke klassifisert det som særskilt risiko. Revisor begrunner dette med at *Både tidligere og nåværende eiere har løpende vist oppriktighet og høye etiske verdier og integritet. Det er ikke funnet indikasjoner på "usunn" adferd eller holdninger på noen områder. Det er en uformell stil og korte kommandolinjer i virksomheten, men man er hele tiden opptatt av å holde seg innenfor lovverk og regler. Vil i liten grad kunne tre inn å overstyre rutiner med hensyn til kasseoppgjør.*

Som nevnt over, står risiko for ledelsens overstyring av kontroller i en særstilling siden den ikke kan argumenteres bort uten å gjennomføre revisjonshandlinger og at risikoen skal klassifiseres som en særskilt risiko, se ISA 240 punkt 32 og 33. Finanstilsynet mener at revisor ikke har håndtert denne mislighetsrisikoen på en forsvarlig måte.

Tilsvarende pliktbrudd ble funnet under DnR sin kontroll.

For Finanstilsynet

Marte Voie Opland
direktør for markedstilsyn

Lene Tofte Dønvold
seksjonsleder

Dokumentet er godkjent elektronisk.